

- Dr hab. Roman Szul, prof. UW, EUROREG, Uniwersytet Warszawski – **Co rządzi światem? Dynamika imperiów-cywilizacji a system światowy**
- Czwartek, 09.03.2023, 11:30-13:00
- Budynek dydaktyczny Wydziału Socjologii UW ul. Karowa 18, sala 18 i na ZOOM

Sytuację na świecie kształtują (światem rządzą) **imperia-cywilizacje**. Imperia-cywilizacje zawierają trzy elementy: **kulturowy** (wierzenia, obyczaje, wartości), **materialny** (ekonomiczno-techniczny) i **polityczny** (organizacja władzy).

Imperia-cywilizacje mają **dynamikę**, na którą składają się **fazy ewolucji: pojawienie się, ekspansja, kryzys** (schyłek) i **upadek**, po którym może nastąpić **odrodzenie**.

Pojawienie się ma miejsce, gdy spełnionych jest 5 warunków: W1 – **wielkość demograficzna** (minimalna konieczna liczba ludności), W2 – **wielkość terytorialna** (wielkość łatwego do zajęcia i zagospodarowania terytorium w początkowej fazie ekspansji), W3 – **wielkość duchowa** (idea integrująca imperium-cywilizację i inspirująca do ekspansji), W4 – **wiedza**, W5 – **władza**. Ważną rolę w pojawianiu się imperiów-cywilizacji często odgrywało W6 – **wyjątkowe wydarzenie**.

Imperia mogą stanowić samodzielne byty (wtedy są imperiami-cywilizacjami) lub wyrastać ze wspólnego pnia cywilizacyjnego (wtedy powstają cywilizacje kilku imperiów (jak cywilizacja muzułmańska czy cywilizacja europejska).

Ekspansji imperiów sprzyjały mechanizmy (okoliczności), w tym **efekt sprężyny**, **efekt kuli śnieżnej** i **okazja** (kryzys konkurencyjnego imperium) a umożliwiał ją wzrost **siły** (militarnej, gospodarczej, technologicznej), **atrakcyjności kulturowej** i **energii duchowej**. Ekspansja następuje przez **podbój**, **kolonizację** lub **afiliację** (przyciąganie). W wyniku ekspansji powstaje układ **centrum-peryferie**. Peryferie mogą się zintegrować z centrum, oderwać się od centrum, pozostać zależne od centrum lub być podbite lub przyciągnięte przez inne centrum.

W wyniku ekspansji imperiów(-cywilizacji) dochodzi do kontaktu i konfliktu między nimi, skutkiem czego są przepływy (ludzi, wiedzy, materii), kryzys i upadek jednych imperiów(-cywilizacji) a dalsza ekspansja i rozkwit innych oraz kształtowanie się systemu światowego.

Od około roku 1500 zaczyna się powstawanie systemu światowego, zacieśniają się powiązania między częściami świata, co można nazwać **globalizacją**. W procesie globalizacji były fazy **przyśpieszenia** i **regresu** globalizacji („wstrząsów” w systemie światowym). Dwa wielkie wstrząsy miały miejsce na przełomie XVIII i XIX wieku – między pierwszą i drugą falą globalizacji oraz w XX wieku (obie wojny światowe, ostra faza zimnej wojny) – między drugą i trzecią falą globalizacji.

W pierwszej i drugiej fali globalizacji system światowy był zdominowany przez imperia cywilizacji **europejskiej** a w trzeciej – przez **US-amerykańskie** imperium-cywilizację, w sumie tworzące cywilizację **Zachodu**. W cywilizacji Zachodu ważne miejsce zajmuje przekonanie o istnieniu **wartości uniwersalnych** a wśród nich demokracji, praw człowieka i indywidualizm. W przypadku US-amerykańskiego imperium-cywilizacji dodatkowym ważnym elementem jest przekonanie o amerykańskiej wyjątkowości i prawie (obowiązkowi) USA szerzenia (obrony) demokracji na świecie i bycia główną potęgą światową.

Po roku 2000 dominacja Zachodu jest kontestowana przez nie-Zachód. Wspólną cechą nie-Zachodu jest kwestionowanie przywództwa Zachodu i wartości Zachodu jako uniwersalnych. Na początku wieku był to islamizm, a w ostatnich latach dominacji Zachodu w ogólności a USA w szczególności sprzeciwiają się zwłaszcza Chiny, które uważają, że to właśnie im należy się światowe przywództwo i które chcą zmasakrować hańbę „stu lat upokorzeń”. Rosja, która wcześniej wahała się między Europą a nie-Europą, ostatecznie uznała, że nie należy do cywilizacji europejskiej, że Zachód chyli się ku upadkowi i chcąc zmyć swoje upokorzenia doznane od Zachodu (rozpad ZSRR, ekspansja NATO i UE na wschód bez pytania Rosji o zgodę) najechała na Ukrainę. Poparcie Zachodu dla Ukrainy sprawiło, że wojna Rosji z Ukrainą stała się wojną cywilizacji. Bez względu na jej wynik, pewne jest jedno: w systemie światowym następuje wstrząs. Jak będzie głęboki, pokaże czas.

Link do ZOOM oraz archiwum seminariów EUROREG: <https://www.euroreg.uw.edu.pl/pl/seminaria>